

CHECKLIST

Kindvriendelijke tijdsordening in de buitenschoolse opvang

© *Onderzoekscentrum Kind & Samenleving, 2012*

Basiskwaliteit 1: De tijd biedt kinderen STRUCTUUR

Kwaliteit van de tijd: **De tijd is herkenbaar en biedt houvast**

Kinderen vinden in de opvangtijd geborgenheid en veiligheid: ze weten wat ze er kunnen verwachten en voelen er zich thuis.

Hoe maken we deze kwaliteit waar?	Welke vragen kunnen we ons stellen?
1. Bied een duidelijk kader	<ul style="list-style-type: none">✓ Maken we aan de kinderen duidelijk welk soort tijd bezig is? <i>'Dit is de tijd om te spelen, te eten, op te ruimen, zich klaar te maken...'</i> Dagschema's kunnen hierbij helpen.✓ Maken we daarbij ook telkens duidelijk welke vrijheid (regels en grenzen) op dat moment geldt?✓ Geven we de kinderen een idee over hoe lang de huidige activiteit zal duren?
2. Zorg voor een helder verloop	<ul style="list-style-type: none">✓ Denken we na over een gepaste tijdsduur voor elke activiteit?✓ Bouwen we in de opvangtijd ankerpunten in, die telkens terugkeren? <i>'Koek & drank'</i> is b.v. zo'n ankerpunt.✓ Leren we de kinderen rituelen en routines aan die ze met elkaar kunnen delen? <i>Rituelen en routines maken de organisatie voor kinderen helder, vooral in verplichte collectieve momenten (opruimen, verzamelen, klaarmaken, verplaatsen...).</i> Geef kinderen dan eventueel extra verantwoordelijkheden.✓ Werken we aan het vermijden van 'dode momenten' (waarop de organisatie even helemaal wegvalt) en van overbodige verplichte momenten?
3. Speel in op het feitelijk verloop van de opvangperiodes	<ul style="list-style-type: none">✓ Bieden we kinderen zo nodig extra houvast op het einde van de opvangnamiddag? <i>Het spel van kinderen wordt dan vaak onderbroken. Kinderen hebben soms baat bij wat ondersteuning: een nieuwe bezigheid helpen vinden wanneer ze plots zonder speelkameraad zijn gevallen; op het einde van de opvangperiode activiteiten aanmoedigen die makkelijk stop te zetten zijn (b.v. strips lezen, tekenen, spelletjes zoals Uno)...</i>✓ Beschermen we de samentijd van en met de kinderen? <i>Dat kan b.v. door nu en dan aan ouders te vragen om hun kinderen niet vóór een bepaald uur af te halen.</i>
4. Betrek kinderen bij de organisatie van de tijd	<ul style="list-style-type: none">✓ Laten we kinderen nu en dan meedenken over de structuur en het verloop van de opvangperiodes? Die inspraak geeft kinderen meer zicht én meer greep op de organisatie van de opvangtijd.

Kwaliteit van de tijd: **Er is variatie in de ‘aangeboden’ tijd**

Ook al toont een dag in de opvang dezelfde structuur als de vorige, hij is toch weer heel anders. Er is voldoende nieuws te vinden of te beleven.

Hoe maken we deze kwaliteit waar?	Welke vragen kunnen we ons stellen?
5. Zorg in het aanbod voor complementaire activiteiten en materialen	✓ Speelt ons aanbod van activiteiten en materialen in op de diverse kenmerken (o.a. leeftijden, jongens/meisjes), voorkeuren en vaardigheden van kinderen? Een aanbod dat divers en complementair is, zorgt er mee voor dat elke nieuwe dag weer anders kan zijn dan de vorige.
6. Zorg voor een afwisseling van ritmes	✓ Proberen we in de langere opvangperiodes (volledige dag, woensdagnamiddag) periodes met wisselende intensiteit in te bouwen? <i>Periodes die duidelijk ruimte bieden voor rust, wisselen af met periodes die volop kansen bieden voor intense activiteit.</i>

Kwaliteit van de tijd: **Er is samenhang in de tijd**

Kinderen vinden of bouwen een verhaal in hun opvangtijd. Ze hebben niet het gevoel van hot naar her gesleurd te worden.

Hoe maken we deze kwaliteit waar?	Welke vragen kunnen we ons stellen?
7. Zorg voor een verhaal dat de verschillende periodes met elkaar verbindt	✓ Hoe proberen we langere opvangperiodes zoals een volledige dag of een woensdagnamiddag voor kinderen overzichtelijk te maken? <i>Vertel kinderen welke periodes en momenten er zeker zullen zijn. Dat kan ook via dagschema's.</i> ✓ Proberen we elke dag herkenbaar te verbinden met de vorige ? <i>Voor kleuters is dit zeker niet altijd mogelijk. Voor oudere kinderen zijn weekschema's, een weekthema,... mogelijke hulpmiddelen. Heb dan wel aandacht voor de kinderen die maar een paar dagen per week komen: zorg dat ook zij elk moment kunnen 'instappen' in het verhaal.</i>
8. Geef extra aandacht aan de overgangen tussen tijdsperiodes	✓ Kondigen we de volgende periode in de opvangtijd (naar binnen gaan, opruimen,...) al van tevoren aan ? ✓ Tijdens overgangsmomenten valt de organisatie soms even weg (dode momenten) of moeten kinderen wachten. Hoe werken we via onze tijdsorganisatie aan het vermijden van die vaak lastige momenten? ✓ Maken we tijd voor de relatie met thuis en de school wanneer de kinderen aankomen of vertrekken ? <i>Kinderen krijgen de tijd om te wennen, ouders worden gestimuleerd om in de opvang tijd te nemen om hun kinderen op te halen en worden hiervoor niet 'gestraft' omdat ze dan later aftekenen.</i>
9. Laat toe dat kinderen en hun spel ook zélf voor die samenhang kunnen zorgen	✓ Observeren we waarmee kinderen spelen om te vermijden dat die spelaanleidingen zomaar weggehaald worden? ✓ Waken we ervoor dat het eigen spel van kinderen meerdere dagen na elkaar kan en mag doorgaan?

Basiskwaliteit 2: Kinderen kunnen de tijd (mee) INVULLEN

Kwaliteit van de tijd: **Kinderen kunnen zich verbinden met de tijd en de organisatie ervan**

De opvangtijd en -omgeving zijn betekenisvol voor kinderen, ze hebben er een band mee.

Hoe maken we deze kwaliteit waar?

Welke vragen kunnen we ons stellen?

10. Zorg voor een aanbod dat aansluit bij de leefwereld van de diverse kinderen

- ✓ Speelt ons aanbod in op de diverse kenmerken (o.a. leeftijden, jongens/meisjes), voorkeuren en vaardigheden van kinderen? *Zo sluit het aan op hun **leefwereld** en heeft het betekenis voor hen. Zo niet is er sprake van structurele verveling: 'dat is hier niet voor mij, niet voor ons, niet voor onze leeftijd'.*

Kwaliteit van de tijd: **De tijd is door kinderen (mee) bestembaar**

Kinderen hebben veel autonomie in de manier waarop ze de tijd vorm geven: wat ze doen, met wie, hoe lang,... In het aanbod is er keuzevrijheid.

Hoe maken we deze kwaliteit waar?

Welke vragen kunnen we ons stellen?

11. Laat kinderen in voldoende mate zelf beslissen over de invulling van hun tijd: wat ze ermee doen, hoe die eruit zal zien

- ✓ **Ondersteunen we kinderen in het maken van eigen keuzes** door hen daartoe de nodige **tijd** en **ruimtelijke en materiële** mogelijkheden aan te bieden?
- ✓ Waken we erover dat kinderen voldoende mogelijkheid hebben om te beslissen **met wie** ze deze tijd doorbrengen – ook over leeftijdsgrenzen heen?
- ✓ Proberen we soorten activiteiten eerder **in te delen via de ruimte** dan via de tijd (*passende plekken om te eten, huiswerk te maken, te rusten, actief te spelen en rond te lopen... - maar kinderen kunnen in principe wel kiezen wanneer ze iets eten, rusten, actief spelen...)? Behoud wel de vaste rituelen en routines die je hebt opgebouwd.*

12. Zorg ervoor dat reële keuzes kunnen gemaakt worden wanneer er een activiteitenaanbod wordt georganiseerd

- ✓ Beschouwen we het **al dan niet deelnemen** aan een georganiseerd aanbod ronduit als een **vrije keuze**? Communiceren we dat ook duidelijk aan de kinderen?
- ✓ Proberen we activiteiten zo te organiseren dat kinderen de mogelijkheid hebben om de activiteit **te verlaten** als ze dat willen? *Die 'uitval' van kinderen kan je best gedogen als ze de activiteit niet stoort.*
- ✓ Zorgen we ervoor dat een **keuze tussen activiteiten ook een reële keuze** is? *Het aanbod is dus voldoende gevarieerd (zie 5.) en sluit aan bij de leefwereld van de (diverse) kinderen (zie 10.).*
- ✓ Hebben we ook in de organisatie van groepsactiviteiten aandacht voor het **belang van vrienden of broer/zus**? *Die kunnen een plaats krijgen door de manier van organiseren of door flexibel te zijn, b.v. in het indelen van (leeftijds)groepjes.*
- ✓ Waken we erover dat het aanbieden van georganiseerde activiteiten **het zelfgeorganiseerde spel van kinderen niet (telkens) hindert**? *Als een georganiseerde activiteit alle speelkameraden 'opeist', is dat jammer voor de kinderen die liever informeel met andere kinderen spelen.*

Kwaliteit van de tijd: **Als de tijd niet echt bestembaar is, is hij toch nog manipuleerbaar**

Soms is de tijd sterk gestructureerd. Maar niet zo sterk dat kinderen geen manieren meer hebben om er zelf wat aan te morrelen.

Hoe maken we deze kwaliteit waar?	Welke vragen kunnen we ons stellen?
13. Geef kinderen de ruimte om binnen een (vastgelegde) structuur toch kleinere elementen naar hun hand te zetten	<ul style="list-style-type: none">✓ Is er in de organisatie van de tijd en de activiteiten toch nog enige speelruimte voor kinderen? <i>Kunnen zij nog iets aan de regels veranderen, kunnen ze suggesties doen,... ?</i>✓ Hoe sterk dwingen we de organisatie van de tijd en van de activiteiten af? Gedooft de tactieken van kinderen om even uit de activiteit te stappen, als zij de activiteit niet wezenlijk storen.✓ Proberen we deze tactieken ook te begrijpen en er eventueel op in te spelen? <i>Je kan zorgen voor een rustmoment, toelating geven aan het spel dat kinderen proberen af te dwingen, stoppen met de activiteit wanneer de meeste kinderen die niet langer boeiend vinden...</i>

Kwaliteit van de tijd: **De tijd is verbeeldbaar: de betekenis ervan ligt niet vast**

Kinderen geven hoe dan ook vooral zélf betekenis aan hun tijd. De opvang geeft hen daartoe zoveel mogelijk kansen.

Hoe maken we deze kwaliteit waar?	Welke vragen kunnen we ons stellen?
14. Leg de betekenis van de tijd zo min mogelijk vooraf vast maar laat kinderen toe om er betekenis in te leggen	<ul style="list-style-type: none">✓ Geven we kinderen de nodige tijd en ruimte om zelf betekenis te geven aan de tijd die ze in de opvang doorbrengen?✓ Bieden we kinderen daartoe het nodige materiaal (speelgoed en 'levensecht' materiaal) en andere speelimpulsen?✓ Geven we kinderen zowel de kans om sociale contacten met andere kinderen en met begeleiders op te zoeken als de kans om ze te vermijden?✓ Geven we kinderen zowel de kans om intense als om rustige activiteiten op te zoeken?